

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХАРЧОВІЙ ГАЛУЗІ

Постановка проблеми. Ефективне функціонування харчової промисловості у будь-якій країні, а тим більше в Україні, яка має надзвичайно сприятливі умови для її розвитку, є однією з провідних структуроформуючих ланок розвитку всієї економіки. Проте стан та розвиток харчової промисловості в Україні як країні з перехідною економікою, потребують теоретичного, методологічного і методичного узагальнення з метою забезпечення ефективного функціонування цієї провідної галузі народного господарства. Всебічне дослідження та узагальнення економічних проблем розвитку харчової промисловості України та її регіонів в ринкових умовах господарювання показало, що ефективне функціонування цієї структуроформуючої галузі економіки може бути досягнуте на основі вивчення потреб внутрішнього і зовнішнього ринку в її продукції, платоспроможності її споживачів, забезпечення її виробництва за кількісними та якісними параметрами, що відповідають сучасним вимогам науково-технологічного прогресу з мінімальними питомими витратами живої та уречевленої праці [96].

Огляд останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з аналізом теорій інвестицій і присвячені проблемам інвестування, завжди знаходилися в полі зору зарубіжних авторів: Дж. Кейнса, К. Макконнелла, Г. Марковиця, П. Самуельсона, С. Фішера, М. Фрідмена, У. Шарпа та інших. Значний внесок у вивчення цих проблем внесли роботи таких вітчизняних дослідників, як І.О.Бланк, Л.М. Борщ, О.М.Гаркуша, С.О. Гуткевич, І.Ю.Гришова, В.В. Ковальов, Н.В. Ковтун, М.Ю. Коденська, Т.В. Майорова, Т.Л. Мостенська, А.С. Музиченко, В.В.Лагодієнко, А.А.Пересада, О.О. Удалих, В.В. Шеремет, та інші. Проте питання реалізації інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності у харчовій галузі все ще залишається невирішеним.

Мета статті. Метою даного дослідження є оцінка загального стану інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах харчової галузі України.

Виклад основного матеріалу. Відтворення і прискорений розвиток харчової промисловості є важливою передумовою подолання кризових явищ в економіці країни і потребує застосування спрямованої на це науково обґрунтованої цінової, податкової, фінансово-кредитної, інвестиційної та інноваційної політики, через сучасну недосконалість яких харчова промисловість України як за наявними виробничими потужностями, їх фізичним, технічним і технологічним станом, так і за рівнем розвитку інфраструктури суттєво відстає від обсягів виробництва власних сировинних ресурсів для випуску продукції харчування, а також від рівня розвитку аналогічної галузі в економічно розвинених країнах. Як наслідок виникла потреба у розробці науково обґрунтованої моделі інноваційного розвитку харчової промисловості України в умовах здійснення докорінних ринкових перетворень.

Впровадження інноваційної моделі розвитку харчової промисловості в умовах функціонування ринкової економіки, у поєднанні з механізмами вільного ринку і державним регулюванням, дозволить підвищити ефективність функціонування харчової промисловості і сприятиме збільшенню виробництва високоякісної кінцевої продовольчої продукції.

В сучасному світі показники інноваційної діяльності все більшою мірою стають визначальними при визначенні економічного рівня держави. Ведучі промислово розвинені країни розробляють та здійснюють інноваційні програми у пріоритетних наукових та технологічних напрямках, тобто, по суті, у напрямках, які здатні забезпечити високі норми прибутку.

Для України, яка має велику кількість промислових харчових підприємств які працюють по застарілим технологіям, та виробляють продукцію не конкурентноздатну на світовому ринку продукцію, технічне переозброєння та реконструкція є реальною можливістю для досягнення кращих світових стандартів у випуску продуктів харчування.

У цілому проблема визначення економічного ефекту і вибору найбільш кращих варіантів реалізації інновацій у харчовій промисловості вимагає, з одного боку, перевищення кінцевих результатів від їхнього використання над витратами на розробку, виготовлення і реалізацію, а з іншого боку – зіставлення отриманих при цьому результатів з результатами від застосування інших аналогічних за призначенням варіантів інновацій. Тому стимулювання інноваційної діяльності з боку держави має стати однією із найважливіших складових успіху в галузі нововведень у харчовій промисловості.

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів	у т. ч. мало-відходні, ресурсозберігаючі	Питома вага впроваджених маловідходних, ресурсозберігаючих процесів у обсязі нових технологічних процесів, %	Освоєно виробництво нових видів продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага нових видів техніки у освоєному виробництві нових видів найменувань продукції, %	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2002	14,8	1403	430	30,6	15323	631	4,1	
2003	14,3	1421	469	33,0	19484	610	3,1	6,8
2004	14,6	1142	430	37,7	22847	520	2,3	7,0
2005	11,5	1482	606	40,9	7416	710	9,6	5,6
2006	10,0	1727	645	37,3	3978	769	19,3	5,8
2007	8,2	1808	690	38,2	3152	657	20,8	6,5
2008	10,0	1145	424	37,0	2408	786	32,6	6,7
2009	11,5	1419	634	44,7	2526	881	34,9	6,7
2010	10,8	1647	680	41,3	2446	758	31,0	5,9
2011	10,7	1893	753	39,8	2685	641	23,9	4,8

Впровадження інновацій та інвестиції в інноваційний процес тісно взаємопов'язані: шляхом здійснення капіталовкладень у нововведення стимулюється віддача від використання ресурсів підприємства - збільшується продуктивність та спостерігається активізація науково-технічного розвитку. Процес фінансування інноваційної діяльності передбачає ряд послідовних етапів [1]:

- обґрунтування вибору джерел інвестиційних ресурсів;
- побудова системи накопичення капіталовкладень, спрямованих на інвестування;
- безпосередньо реалізація фінансування інновацій;
- дослідження відповідності вкладень коштів їх цільовому призначенню;

- розробка механізму відшкодування інвестицій.

Для визначення проблем капіталовкладень у інновації вагомим фактором удосконалення системи фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості є аналіз особливостей кожного етапу, що і окреслює завдання дослідження.

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України наведена у таблиці 1, дані якої свідчать про поступове скорочення реалізації інноваційної продукції промислових підприємств за останні три роки.

Основними принципами розбудови системи фінансування інноваційної діяльності є : Орієнтація системи на ефективне застосування новітніх розробок («чітка цільова орієнтація»); Логічність та правова регламентація механізмів, які використовуються при впровадженні нововведень; Багатоваріантність джерел фінансування; «Комплексність системи», що передбачає взаємопов'язаність сукупності інновацій та спрямованості їх використання; Гнучкість та здатність системи фінансування інноваційної діяльності пристосовуватися до мінливого зовнішнього середовища за умови максимізації її ефективності.

Для порівняння відмітимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія - 26% та Греція - 29%, тобто більше ніж в 1,5 рази вищі, ніж в Україні. А у порівнянні з країнами-лідерами у цій галузі, такими як Нідерланди (62%), Австрія (67%), Німеччина (69%), Данія (71%) та Ірландія (74%), розрив становить 3-4 рази.

Головною проблемою такого низького рівня інноваційної активності на промислових підприємствах (зокрема і в харчовій промисловості) є обмеженість грошових ресурсів, в той час коли проведення ефективної інноваційної діяльності вимагає значних фінансових вкладень, та низький рівень системи стимулювання інноваційної діяльності. Висловимо припущення, що це може також бути наслідком нехтування інноваціями як джерелами збільшення прибутковості господарювання.

На основі даних Державного комітету статистики розглянемо джерела та динаміку формування інвестиційних ресурсів для інноваційної діяльності суб'єктів господарювання харчової промисловості України на протязі 2002-2011 років, табл. 2.

Таблиця 2

Джерела та динаміка інвестування інноваційної діяльності підприємств харчової галузі України

Рік	Загальна сума інвестицій	У тому за рахунок коштів:			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інших джерел
		млн.,грн.			
2002	1971,4	1654	55,8	58,5	203,1
2003	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2004	3059,8	2148,4	93	130	688,4
2005	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2006	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2007	6160	5211,4	114,4	176,2	658
2008	10850	7999,6	114,8	321,8	2384,7
2009	11994,2	7264	336,9	115,4	4277,9
2010	7949,9	5169,4	127	1512,2	1140,6
2011	8045,5	4775,5	87	2411,4	771,9

Таким чином, з даної таблиці чітко видно, що впродовж 2002-2011 років динаміка загального обсягу інвестицій в інновації постійно мала стабільну тенденцію до збільшення.

Встановлено, що державне фінансування інноваційної діяльності займає провідне місце у структурі інвестицій в інновації підприємств у розвинених країнах, що допомагає регулювати конкурентоспроможність вітчизняних суб'єктів господарювання та сприяє покращенню діяльності галузей, функціонування яких залежить від капіталовкладень у наукові розробки (освіта, охорона здоров'я тощо).

В Україні ж основними джерелами фінансування науково-дослідних та конструкторських робіт є власні кошти суб'єктів господарювання (можуть виступати у вигляді прибутку, який залишився у розпорядженні підприємства та амортизаційних відрахувань). Їх частка у загальних витратах на інноваційну діяльність зросла з 60,6 % у 2008 р. до 65 % у 2009 р. Крім того, до власних фінансових ресурсів відносять кошти, що виникають при реалізації надлишкових активів підприємства, інноваційної продукції, що користується попитом.

Останнім часом спостерігається зростання залучення іноземних інвестицій, що спричинює як позитивні, так і негативні наслідки. До переваг використання закордонних фінансових ресурсів на впровадження нововведень на підприємствах харчової промисловості слід віднести орієнтацію на міжнародні стандарти якості продукції, екологічної безпеки, розширення асортименту продуктів харчування, оновлення та впровадження новітніх технологій їх виготовлення.

Недоліками слід визнати: недосконалість вітчизняного законодавства з питань фінансування підприємств за рахунок іноземних інвестицій та нерівноправність умов при підписанні договорів (відсутність практичного досвіду проведення переговорів представниками українських підприємств та, як наслідок, отримання іноземною стороною національних брендів товарів широкого вжитку, високих прибутків, монополізація підприємств тютюнової та олійножирової галузей). Зовнішніми джерелами фінансування виступають міжнародні фінансово-кредитні організації (Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд), які надають кредити на цільове використання коштів: підтримку виконання державного бюджету, утворення резервів валюти та кредитування малих і середніх бізнес-структур відповідно.

Залучення кредитних коштів для фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової галузі відбувається за напрямками: іноземне, державне, комерційне кредитування, банківські кредити та відзначається значними обсягами їх отримання. Проте до обмежень слід віднести жорсткі умови їх повернення, необхідність внесення застави, необхідність сплати відсотків за кредит. Формою комерційного кредитування є лізинг, що набуває особливої актуальності, адже, зважаючи на обмеженість наявних фінансових ресурсів, може використовуватись для подолання відсталості технічної бази підприємств харчової промисловості.

Венчурний капітал спрямовується у малі та середні підприємства, що мають значний інноваційний потенціал та значний ступінь ризику. Фінансування інноваційної діяльності здійснюється великими компаніями, банками та не вимагає наявності матеріального забезпечення. Особливістю здійснення даного виду діяльності є те, що зазвичай венчурні компанії зобов'язуються покривати лише фінансові ризики, а ринковий, технічний та інші - при потребі покривають самі підприємства, що отримують фінансові ресурси. Умовою здійснення венчурного інвестування є отримання інвестором прибутків від продажу та його обов'язкова участь в управлінні підприємством - інноватором, що у певній мірі компенсує значні ризики вкладника (відсутність гарантій та застави).

Висновки. Проблема пошуку оптимального співвідношення джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової галузі - одне з їхніх першочергових завдань, що здійснює вплив на побудову інноваційного вектору розвитку суб'єкта господарювання. На мікрорівні її розв'язання знаходить відображення у зростанні прибутку підприємств-

інноваторів від впровадження новітньої техніки та технологій виробництва продуктів харчування. На макрорівні - зростання конкурентоспроможності країни у цілому та завоювання ринків збуту продукції на світовому ринку.

Анотація

Проведено загальний аналіз здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості України. Виявлено основні причини зниження рівня інвестиційно-інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання та визначені можливі шляхи його підвищення.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інноваційна діяльність, джерела інвестиційних ресурсів, харчова промисловість.

Аннотация

Проведен общий анализ осуществления инвестиционно-инновационной деятельности на предприятиях пищевой промышленности Украины. Выявлены основные причины снижения уровня инвестиционно-инновационной активности отечественных субъектов ведения хозяйства и определенные возможные пути его повышения.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инновационная деятельность, источники инвестиционных ресурсов, пищевая промышленность.

Annotation

The general analysis of realization of investment-innovative activity is conducted on the enterprises of food retail industry of Ukraine. The principal reasons of decline of level of investment-innovative activity of home subjects of menage and definite possible ways of his rise are exposed.

Keywords: investment activity, innovative activity, **sources** of investment resources, food retail industry.

Список використаної літератури:

1. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні. Проблеми регулювання / А.С. Музиченко. – К.:Кондор, 2009. – 406.
2. Нікіфоряк Л.С. Інвестиційна конкурентоспроможність національної економіки / Л.С. Нікіфоряк // Економічний форум. – 2011. – № 3. – Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_3/2.pdf.
3. Шимшир'ян Г.В. Управління інвестиційною діяльністю / Г.В. Шимшир'ян, І.М. Євдоченко та ін. // Економіка та держава. – 2006. – №4. – С.32-33.